

TIETEELLINEN ELÄMÄ

HELSINGIN SANOMIEN kulttuurisivut, jotka ovat viime aikoina kunnostautuneet vähentämällä yhä enemmän kulttuurin tutkimuksesta tai taiteesta kirjoittamista ja lisäneet ennen viihteen osastoon kuuluvia artikkeleita, omisti 16.5 etusivunsa kokonaisuudessaan Paavo Lipposen *Järki voittaa* -teokselle korostaen erityisesti Lipposen tekemää intellektuellistia kirjan toisessa luvussa *Intellektuellit – onko heitä?* Myös iltapäivälehdet uutisoivat innokkaasti Lipposen intelloistista, ja keskustelu Lipposen intellektuelleista kävi verkkosivuilla kuumana.

Intellektuellilistojen ja kyselyiden tekeminen oli muodissa muutama kymmenen vuotta sitten varsinkin niin sanottua bourdeaulaista kulttuuripääomateoriaa soveltavien keskuudessa, mutta on sittemmin menettänyt kiinnostavuutensa. Mikä tekee Lipposen listasta kuitenkin merkittävän ja kenties paljastavamman kuin moni aikaisempi listaus, on juuri ex-hallitsija Lipposen tapa listata intellektuelleja. Lipponen listaa häntä ärsyttäneet kirjoittajat anti-intellektuelleiksi, kun taas Lipposen intellektuellilistalla näyttää olevan kahdenlaisia henkilöitä. Yhtäältä niitä, joilla on Lipposta miellyttäviä mielipiteitä huolimatta näiden yleisistä intellektuaalisista ansioista, toisaalta niitä, jotka ovat ansioituneet intellektuaalisella rintamalla ja joilla voi olla Lipposen mielipiteistä poikkeavia näkemyksiä, mutta joiden kirjoittelu ei ole suoranaisesti ärsyttänyt Lipposta.

Näin Lipposen listan intellektuellit voitaisiin jakaa kategorioihin ”Lipposta ärsyttäneet”, ”Lipposta miellyttäneet” ja ”harmittomat.” Intellektuel-

lien arvioimisen suhteen keskimäinen kategoria on epäkiinnostavin, koska se ei varsinaisesti kerro mitään intellektuelleista, vaikka kertookin siitä, minkälaiset ajatukset miellyttivät Lipposen hallintokaudella vallassa olevaa ajattelua.

Sen sijaan kaksi muuta kategoriaa näyttää paljastavan uutta tietoa kriittisistä intellektuelleista. Lipposen ”harmittomat” kategoriaan on nimittäin päässyt monta yhteiskuntakriittisenä mainostettua intellektuellia, mutta nyt paljastuu, ettei heidän kirjoittelunsa ja sanomisensa ole ärsyttänyt helposti ärsyyntyvää ex-vallanpitäjää lainkaan. Jos yhteiskuntakriittisen intellektuellin määreeseen kuuluu edes jonkinasteinen vallan ärsytys, kuten Lipponen itsekin näyttää ajattelevan, niin Lipposen listalle joutuminen vie näiltä ”harmittomilta” intellektuelleilta pois kaiken yhteiskuntakriittisen uskottavuuden.

Suurimman mediapalveluksen kriittisten intellektuellien rintamalla Lipposen lista kuitenkin teki maailmanpolitiikan professori Heikki Patomäelle. Lipponen listaa miehen Suomen johtavaksi anti-intellektuelliksi ja on syvästi tuhoutunut miehen kirjoittelusta. Näin Patomäki ilmaantuu Suomen johtavana yhteiskuntakriittisenä intellektuellina eli sinä, jonka kirjoittelu on ärsyttänyt eniten vallanpitäjää Lipposta. Seuraavan päivän Helsingin Sanomissa Patomäkeä haastateltiin otosikolla ”Nyt puhuu Suomen johtava anti-intellektuelli” ja toimittaja Esa Mäkinen toteaa osuvasti, että Patomäkeä kohatasi onnenpotku, kun hän sai näin suuren tunnustuksen Lipposelta.

Lipponen syyttää Patomäkeä ”uusliberalismi”-salaliit-

toteorian viljelemisestä, mutta toimituksessa heräsi paranoia siitä, onko Lipposella ja Patomäellä kenties keskinäinen kulissien takainen salaliitto vai miksi tämä Patomäen tunnustus? Miksi poliittisen pelin varmasti hallitseva Lipponen pelasi näin selvästi Patomäen pussiin? Onko Lipponen sittenkin alkanut katumaan eläkkeelle jäätyään toimiaan ja yrittää paikata niitä nostamalla Patomäen kritiikin arvoa vai onko Lipponen aina ollut salaa ”patomäkiläinen” ja pelaa kulissien takana taitavaa peliä. Tai kenties Lipponen on todella länsimaalaistunut ja pluralistina haluaa tukea kriittistä keskustelua ja ristiriitaisia näkemyksiä vaikka näennäisesti toteuttaakin tämän vanhalla ”valta listaa” -menetelmällä.

Viimeisenä mahdollisuutena on tietenkin schmittiläisen politologian ystävä ja vihollinen -selitys. Tunnustamalla kasvottoman uusliberalismin kritikon Patomäen kasvot Lipponen saa omalle kasvottomia imperatiiveja palvelleelle toiminnalleen suunnan vastustajan identifioimisen kautta. Juuri Patomäkeä suomivil-la sivuilla Lipponen määrittää kaikkein konkreettisimmin omaa poliittista toimintaansa kieltäen olevansa vain Tony Blairin jäljittelijä ja julistaen ennemmin itsensä tämän edelläkävijäksi. Vihollisen tunnistaminen on antanut Lipposelle identiteetin. Hän ei ole vain globaalien hallintotrendien kopio vaan alkuperäinen. Kuten ruhtinaspeleissä kautta aikojen intellektuelli on auttanut hallitsijaa löytämään itsensä.

PAUL VEYNE, Pariisin College de Francen pitkäaikainen professori (1975–1999), on meilläpäin tullut tunne-

tuksi lähinnä siitä, että hän kirjoitti vuonna 1978 pitkäähkön artikkelin kollegastaan, pitkäaikaisesta ystävästään ja jossain mielessä myös opettajastaan Michel Foucault'sta (artikkelin nimi oli muuten "Foucault vallankumouksellistaa historian"). Kaverukset tutustuivat toisiinsa jo 1950-luvulla, jolloin Veyne kuunteli innoissaan Foucault'n psykologialuentoja *École normale supérieure*ssa. Lähempää tuttavuutta nämä ystävykset hie-roivat pienessä Foucault'n johtamassa kommunistisessa opiskelijaryhmässä noihin samoihin aikoihin. Veynellä on ollut kuitenkin omakin uransa, ensisijassa antiikin Rooman tutkijana. Itse asiassa Foucault'n seksuaalisuuden historian antiikkiosuoksissa hän tukeutuu monin paikoin nimenomaan Veynen tulkitoihin. Esipuheessaan *Nautintojen käyttöön* hän kirjoittaa: "Paul Veyne on säännöllisesti auttanut minua näiden vuosien aikana [...] On mahdotonta yliarvioida hänen vaikutustaan näiden sivujen aikaansaamisessa." Veyne oli taas niiden joukossa, jotka 1986 kirjoittivat *Critiquen* Foucault-erikoisnumeroon, mutta hänen tekstinsä poikkesi

muista varsin henkilökohtaisella otteellaan: Veyne oli yksi niistä, jotka saivat kuulla ensimmäisenä, että Foucault uskoi sairastavansa Aidsia. Tämä kaikki on tietenkin vain historiaa, mutta historiastahan nämä molemmat ajattelijat olivat ensisijassa kiinnostuneita. Ja Veyne on edelleenkin, korkeassa 78 vuoden iässään, kiinnostunut historiasta: Foucault'n henkilöhistoriasta. Hän on nimittäin aivan hiljattain julkaissut teoksen *Foucault: Sa pensée, sa personne* (Albin Michel 2008). Foucault'n ajattelusta ja henkilöstäkin on kirjoitettu hyllymetreittäin kirjoja, mutta mielenkiintoiseksi Veynen kirjan tekee tietenkin hänen läheinen suhteensa Foucault'seen. (Täsmennys: suhde ei ollut seksuaalinen.) Mitä uutta sanottavaa Veynellä sitten on? Lähinnä täsmennyksiä Foucault'n poliittisesta orientaatiosta: Foucault ei koskaan ollut Sartren tapainen vallankumouksellinen, ei marxisti eikä edes vasemmistolainen missään perinteisessä mielessä. Veyne kertoo: "Foucault ne rêvait pas à la révolution. Jamais je ne l'ai entendu parler de la 'société bourgeoise' ou de 'l'exploitation capitaliste', jamais!

Pour lui, ces termes-là n'existaient pas. C'était un mode d'idées qui lui était totalement étranger. En fait, 'la révolution', 'la société idéale', toutes ces généralités fumeuses ne l'intéressaient absolument pas. Ce n'étaient pour lui que balivernes et fariboles. Il m'a dit un jour: 'A Vincennes, j'ai vécu dans une bande de demi-fous.'" Vincennes oli tunnetusti kaikkein radikaaleimpien vallankumouksellisten intellektuellien ja professoreiden (mukaan lukien Gilles Deleuze) koelaboratorio, jossa piti muuttaa paitsi maailma kaikki perinteiset opetustavat. Tämä ei tarkoita, että Veyne olisi pitänyt Foucault'ta konservatiivina: Foucault oli reformisti, joka pyrki korjaamaan vääryyksiä täsmäaseilla. Hän ei ollut oikeistolainen tai vasemmistolainen vaan intellektuelli, joka oli aina ulossuljetujen asialla oli vallassa sitten kuka tahansa. Filosofina Foucault oli ennen muuta skeptikko ja empiristi, jonkinlainen nykyajan Montaigne – ei mikään strukturalisti tai "pensée 68" edustaja, ei relativisti eikä edes historisti. Näin siis Paul Veyne.